

نقش کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان در توسعه فرهنگ مطالعه کاربران

محمدجواد هاشم‌زاده

استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه بیرجند
hashemzadeh@birjand.ac.ir

حکیمه دهقانی راینی (نویسنده مسئول)

کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه بیرجند،
کتابدار اداره کل کتابخانه‌های عمومی استان کرمان
Hakimed@yahoo.com

محسن نوکاربزی

دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه فردوسی مشهد
Nowkarzi@yahoo.com
تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۲/۱۶؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۱۰/۱۰

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان در توسعه سه لایه فرهنگ مطالعه کاربران انجام شد.

روش: روش پژوهش پیمایشی و ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه محقق ساخته بود. جامعه آماری شامل کلیه اعضای معتبر دارای سن ۱۵ سال و بیشتر کتابخانه‌های عمومی درجه ۴ و بالاتر شهرستان کرمان تا پایان شهریورماه ۱۳۹۲ بود. حجم نمونه ۳۷۳ نفر تعیین شد. برای آزمون فرضیه‌ها از آزمون تی یک نمونه، اندازه‌های تکراری، تی دو نمونه مستقل و تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شد.

یافته‌ها: نقش کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان در توسعه لایه باورها و جلوه‌ها بالاتر از حد متوسط و در توسعه لایه قواعد در حد متوسط بود. به طور کلی، نقش این کتابخانه‌ها در توسعه فرهنگ مطالعه کاربران خود کمتر از حد مطلوب (۸۰ درصد) بود. بین میانگین نمرات حاصل از نقش کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان در توسعه لایه باورها و جلوه‌ها تفاوت معنی‌داری وجود نداشت، اما بین میانگین نمرات نقش این کتابخانه‌ها در توسعه لایه قواعد با دو لایه باورها و جلوه‌ها تفاوت معنی‌دار وجود داشت. همچنین بین میانگین نمرات حاصل از نقش کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان بر اساس متغیر جنسیت، گروه‌های سنی و مدارک تحصیلی کاربران تفاوت معنی‌داری مشاهده نگردید.

اصالت/ارزش: تا کنون به ندرت پژوهشی در زمینه نقش کتابخانه‌های عمومی در توسعه فرهنگ مطالعه انجام شده است. در این پژوهش برای فرهنگ مطالعه سه لایه باورها، قواعد و هنجارها در نظر گرفته شده است و نقش کتابخانه‌های عمومی در توسعه هر یک از این سه لایه بررسی گردید.

کلیدواژه‌ها: کتابخانه‌های عمومی، فرهنگ مطالعه، شهرستان کرمان، کاربران.

مقدمه

مطالعه و کتابخوانی یکی از شاخص‌های رشد و بالندگی هر کشور و ابزار اصلی افزایش سطح آگاهی و دانش تک تک افراد جامعه است. افزایش سطح آگاهی و دانش افراد جامعه موجب بهبود نگرش و رفتار آنان و تجلی توانایی‌ها و استعدادهاى نهفته در راستای هموار ساختن و تسریع فرایند پیشرفت جامعه می‌شود؛ و توسعه فرهنگی است که به دنبال خود توسعه اقتصادی، سیاسی و اجتماعی جامعه را رقم می‌زند. لازمه توسعه همه‌جانبه یک کشور، داشتن مردمی آگاه، باشعور و با درایت و دارای فکر و اندیشه صحیح و درست است. در جوامع پیشرفته سال‌هاست که توجه به ارتقای سطح آگاهی و دانش عمومی، از عوامل و رمز پیشرفت محسوب می‌شود.

با توجه به جایگاه ویژه مطالعه در رشد فردی و توسعه اجتماعی و علی‌رغم تلاش‌های گسترده در زمینه ارتقای وضعیت آن، در کشور ما هنوز فرهنگ مطالعه از وضعیت چندان مطلوب و رضایت‌بخشی برخوردار نیست و این مسأله‌ای است که ذهن بسیاری از محققان و مسئولان فرهنگی کشور را مشغول کرده و آنان را به چاره‌اندیشی واداشته است. شاید یکی از دلایل اصلی این عدم موفقیت کامل، نگاه ساده و اجمالی به فرهنگ مطالعه است که از ساده‌ترین منظر شامل کلیه عوامل و عناصری (نگرش‌ها، باورها، قواعد و رفتارها) است که مرتبط با موضوع مطالعه و عادت به مطالعه بوده و وضعیت کلان مطالعه در جامعه را مشخص می‌سازد. ارضای نیاز، انگیزش، علاقه، حس کنجکاوی، کسب مهارت در انجام امور، دستیابی به جایگاه و موقعیت بهتر، و پر کردن اوقات فراغت از مهمترین این عناصر می‌باشند که رابطه تنگاتنگی با مؤلفه‌های فرهنگی دارند. فرهنگ، راه و روش زندگی است که افراد یک جامعه همه با هم آن را فرا گرفته‌اند و در پیروی از آن سهیم و شریک هستند. در واقع، فرهنگ راه مشترک زندگی، اندیشه، رفتار و کنش افراد یک جامعه است. ری لوبک^۱ عناصر سازنده فرهنگ را در دو لایه بیرونی و درونی تقسیم‌بندی کرد. صاحب‌نظرانی نظیر شاین^۲ (۱۳۸۳) این دیدگاه را بسط داده و فرهنگ را شامل سه لایه دانسته‌اند. شاین لایه اول را اجزای قابل لمس فرهنگ (پوسته فرهنگ)، لایه دوم را ارزش‌های حمایت‌شده فرهنگ و برای لایه سوم فرهنگ پندارهای اساسی یا جهان‌بینی را مشخص کرده است.

1. Rey Lubeck   2. Shein

فرهنگ مطالعه به دلیل وجود لایه‌ها و ابعاد مختلف دارای ماهیتی پیچیده است. از آنجایی که کتاب یکی از عناصر فرهنگ، مطالعه یک رفتار فرهنگی و عادت به آن یک هنجار فرهنگی است و اغلب هنجارهای فرهنگی در اصطلاح فرهنگ خوانده می‌شوند و همان گونه که صاحب‌نظرانی مانند شاین برای فرهنگ سه لایه مذکور را متصور شده‌اند، حوزه مطالعه نیز که یکی از مظاهر فرهنگ است، می‌تواند دارای سه لایه: (۱) ارزش‌ها و باورها (۲) هنجارها و قواعد، و (۳) تظاهرات و جلوه‌ها باشد. منظور از لایه باورها و ارزش‌ها که عمیق‌ترین لایه فرهنگ مطالعه است، همان پندارها و نگرش‌های اساسی پیرامون مطالعه و عناصر مرتبط به آن است. لازمه شناخت کامل فرهنگ مطالعه آگاهی از نحوه عملکرد این نگرش‌هاست. وجود ارزش‌ها و باورهای فرهنگ مطالعه در یک جامعه به مثابه روحی برای دمیدن به کالبد است. این ارزش‌ها و باورهای فرهنگ مطالعه است که در طول سالیان متمادی پایدار می‌مانند و نسل‌های مختلف با آنها زندگی می‌کنند. اصولاً زمانی که ارزشی نهادینه می‌شود، معنای آن این است که مورد پذیرش جامعه قرار گرفته است و ضامن اجرایی آن نیز خود جامعه است. بنابر این، چنانچه ارزش‌ها و باورهای مطالعه مورد پذیرش اکثر افراد جامعه قرار گیرد و قواعد متناسبی نیز برای پشتیبانی آنها وضع و تدوین شود، و به شکل‌های مختلف در فضاهای مختلف این ارزش‌ها در رفتار و عملکرد افراد مشاهده شود، آنگاه است که می‌توان گفت فرهنگ مطالعه یک کشور از غنای کافی برخوردار است. منظور از لایه هنجارها و قواعد همان ابزارها و راهکارهای تشویقی و تنبیهی جامعه برای سوق دادن جامعه به سوی مطالعه است. قواعد و هنجارهای مطالعه، سازوکاری هستند که افراد معتقدند از طریق آنها به سوی مطالعه سوق داده می‌شوند و آنها نقش حامی مطالعه‌کنندگان در جامعه را دارند. آنچه ارزش‌ها و باورها را پایدار می‌کند و باعث گسترش ارزش‌ها در میان جامعه می‌شود، قواعدی است که به صورت عرفی یا حقوقی توسط جامعه یا حاکمیت وضع می‌شود. نظیر آیین‌نامه‌ها، بخشنامه‌ها، استانداردهای کتابخانه‌ای، برگزاری مسابقات کتابخوانی، برگزاری نمایشگاه‌های کتاب و در مجموع تسهیلاتی که برای اهل مطالعه و کتاب در حوزه مطالعه منظور می‌شود. برای شناخت بیشتر فرهنگ مطالعه، بایستی به عمیق‌ترین لایه فرهنگ یعنی باورهای اساسی پی برد. منظور از لایه جلوه‌ها آن دسته پدیده‌هایی هستند که ظاهراً بر محیط حاکم‌اند و به طور ملموس و مستقیم با مطالعه ارتباط دارند

و شامل مواردی است که دیده و شنیده می‌شوند و یا قابل احساس می‌باشند. این لایه در واقع بازتابی از دو لایهٔ هنجارها و قواعد مطالعه و ارزش‌ها و باورها است. هر چقدر دو لایهٔ دیگر از جایگاه بالاتری در جامعه برخوردار باشند، لایهٔ جلوه‌ها نمود و عینیت بیشتری خواهد داشت. این بخش آشکارترین بخش فرهنگ مطالعه است که در جامعه دیده می‌شود (سالاری، ۱۳۹۱). در اینجا، مراجعه به کتابخانه و میزان مطالعهٔ افراد به عنوان تظاهرات و جلوه‌های فرهنگ مطالعه در نظر گرفته شده است. در لایهٔ هنجارها و قواعد مطالعه، برنامه‌ها و راهکارهایی که کتابخانه‌های عمومی برای ترویج مطالعه به کار می‌گیرند و در لایهٔ ارزش‌ها و باورهای مطالعه، ارزش، نگرش و دیدگاه کاربران به مطالعه و عناصر مرتبط با آن مانند کتابخانه مورد توجه قرار گرفته است. به منظور انجام ارزیابی دقیق و کامل فرهنگ مطالعه توجه به لایه‌های مختلف آن ضروری است.

برای گام گذاشتن در جهت پیشرفت و حرکت به سوی تحولات مثبت فرهنگی، اقتصادی و صنعتی و بهره‌مندی از رفاه بیشتر در زندگی، بایستی فرهنگ مطالعه و کتابخوانی به عنوان یکی از عناصر کلیدی در جامعه ترویج پیدا کند.

در ایجاد عادت و علاقه به مطالعه و ترویج کتابخوانی، عوامل متعددی مؤثرند. در این میان کتابخانه‌های عمومی نقش عمده‌ای در تقویت ملتی پیشرفته و خلق جامعه‌ای با افرادی مطلع ایفا می‌کنند.

طبق بیانیهٔ ایفلا یکی از اهداف اصلی کتابخانه‌های عمومی، ایجاد و تقویت عادت مطالعه در افراد است (ایفلا/یونسکو^۱، ۱۹۹۴). کتابخانه‌های عمومی با فراهم‌آوری و امکان دسترسی آسان به منابع مختلف برای اعضای خود (از هر قشر، سن و جنس) و نیز با ارائه خدمات متنوع به آنها در پی تحقق این هدف برآمده‌اند.

در زمینهٔ نقش کتابخانه‌های عمومی در شکل‌دهی عادت مطالعه، توسعهٔ سواد و ترویج فرهنگ مطالعه پژوهش‌هایی صورت گرفته است.

حاجی میررحیمی (۱۳۷۸) در پژوهشی به بررسی عوامل مؤثر بر ساختار نابهنجار کتابخوانی پرداخت. این پژوهش به روش پیمایشی انجام شد. وی ایجاد سازمان‌های مشوق و

---

1. IFLA/UNESCO

متولی گسترش کتابخوانی در جامعه را از جمله رهیافت‌های ترویج فرهنگ مطالعه و کتابخوانی معرفی نمود. بحرانی (۱۳۷۹) به بررسی عوامل مؤثر بر میزان کتابخوانی و مطالعه آزاد دانش‌آموزان دوره متوسطه در استان فارس پرداخت. وی در این پژوهش که به روش پیمایشی انجام شد، با تجزیه و تحلیل پرسشنامه‌های جمع‌آوری شده، عضویت در کتابخانه‌های عمومی را به عنوان یکی از عوامل مؤثر بر افزایش میزان مطالعه دانش‌آموزان شناسایی نمود. صیابی و بزرگ‌پیمان (۱۳۸۲) به بررسی راه‌های برانگیختن دانش‌آموزان دوره متوسطه گلپایگان به مطالعه کتاب‌های غیردرسی پرداختند. این پژوهش به روش پیمایشی انجام شد. آنها کتابخانه‌های عمومی را یکی از عوامل فرهنگی مؤثر در ایجاد انگیزه مطالعه در دانش‌آموزان دانستند. عصاره و گلچوبی (۱۳۸۵) وجود کتابخانه در محل تحصیل را از عوامل ترغیب‌کننده به مطالعه معرفی کردند. محبوب (۱۳۹۱) در پیمایشی به دنبال پاسخ‌گویی به این مسأله بود که نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور چه سهمی در سرانه مطالعه را به خود اختصاص می‌دهد و چگونه با شاخص‌های کتابخانه بر آن تأثیر می‌گذارد؟ وی به این نتیجه رسید که کتابخانه‌های عمومی می‌توانند بر مطالعه آزاد تأثیر بگذارند و برای افزایش سرانه مطالعه مردم از طریق کتابخانه‌های عمومی باید میزان امانت منابع در کتابخانه‌های عمومی بالا رود که خود نیازمند توجه به دو شاخص میزان مراجعه به کتابخانه و مجموعه گسترتری است. سالاری (۱۳۹۱) با استفاده از روش کتابخانه‌ای و مطالعه متون، عوامل عمده مؤثر بر فرهنگ مطالعه را شناسایی کرد و از طریق توزیع سه پرسشنامه بین صاحب‌نظران اهمیت متغیرهای مطرح شده، فاصله بین وضعیت موجود و مورد انتظار عوامل مؤثر و اولویت مؤلفه‌های اصلی و فرعی مؤثر بر فرهنگ مطالعه را تعیین نمود. وی برای فرهنگ مطالعه سه لایه: ۱. ارزش‌ها و باورها، ۲. قواعد و هنجارها و ۳. جلوه‌ها را در نظر گرفت و کتابخانه را یکی از عوامل اصلی و تأثیرگذار بر این سه لایه شناسایی نمود.

همچنین کلانو و نومن^۱ (۲۰۰۱) از طریق مشاهده و مصاحبه و لاکسمی^۲ (۲۰۰۷) با پژوهشی از نوع شبه‌آزمایشی و از طریق مشاهده و مصاحبه دریافتند که خدمات جنبی مانند برگزاری مسابقات کتابخوانی و نمایشگاه‌های کتاب، برنامه‌های خلاصه‌گویی و قصه‌خوانی و

1. Celano and Neuman

2. Laksmi

ارائه خدمات امانت موجب توسعه لایه جلوه‌های فرهنگ مطالعه شده است. شعبانی و فاضل (۱۳۸۱) با پژوهشی پیمایشی خدمات جنبی کتابخانه‌های عمومی را در توسعه فرهنگ مطالعه مؤثر دانستند. دنت و یانوتا^۱ (۲۰۰۵) اظهار داشتند که مجموعه مناسب کتابخانه‌های عمومی می‌تواند در ترغیب افراد به مطالعه و ترویج کتابخوانی مؤثر واقع شود و آن را یکی از عوامل تأثیرگذار بر فرهنگ مطالعه معرفی کردند. حمیدی و نیک‌نژاد (۱۳۸۹) با پژوهشی پیمایشی نقش کتابداران کتابخانه‌های عمومی را در تشویق و ایجاد انگیزه مطالعه مؤثر دانستند. همچنین، معرف‌زاده و ایرجی (۱۳۸۸) با پژوهشی پیمایشی وضعیت کتابخانه‌های عمومی (به لحاظ ظاهر و محتوا) و اخلاق خوب کتابداران آنها را از عوامل ترغیب‌کننده به مطالعه شناسایی کردند. فیونمی و فولورونسو^۲ (۲۰۱۰) منابع ناکافی کتابخانه‌ها و سازماندهی نامناسب آنها و همچنین در دسترس نبودن کتابداران را از دلایل فرهنگ مطالعه فقیر دانش‌آموزان دانستند.

بنابر پژوهش‌های فوق می‌توان این گونه استنتاج کرد که بسیاری از پژوهشگران، کتابخانه‌های عمومی را یکی از سازمان‌های مشوق و مؤثر بر توسعه فرهنگ مطالعه معرفی کرده‌اند. در این پژوهش‌ها به کتابخانه عمومی به عنوان یک واحد فرهنگی از جامعه توجه شده است. اما برخی دیگر از پژوهشگران به این کتابخانه‌ها به عنوان مجموعه‌ای از عناصر مختلف توجه نموده‌اند و نقش هر کدام از این عناصر را (مجموعه، کتابداران و مانند آن) هم به صورت مجزا و هم در قالبی متعامل در توسعه فرهنگ مطالعه جامعه مؤثر دانسته‌اند. در همین راستا، یکی از شیوه‌های بررسی جامع نقش کتابخانه‌های عمومی و عناصر و اجزای این کتابخانه‌ها در توسعه فرهنگ مطالعه نیازمند به کارگیری و شناخت نظام‌مند عناصر و لایه‌های فرهنگ و بررسی نقش این لایه‌های مختلف در فرهنگ مطالعه است.

نهاد کتابخانه‌های عمومی یکی از پیشگامان ترویج فرهنگ مطالعه و کتابخوانی در ایران است. در سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴ هجری شمسی، یکی از ویژگی‌های نهاد کتابخانه‌های عمومی این گونه بیان شده است: «جذاب، هدایت‌کننده اوقات فراغت و توسعه‌دهنده فرهنگ مطالعه و کتابخوانی با هدف جذب فراگیر مخاطب به ویژه کودکان، نوجوانان و جوانان» (نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، اداره کل امور کتابخانه‌ها، ۱۳۹۱).

1. Dent and Yannotta

2. Fabunmi and Folorunso

تا کنون برنامه‌ریزی‌ها و فعالیت‌های زیاد و متنوعی از سوی این نهاد با هدف ترویج فرهنگ مطالعه در کتابخانه‌ها و اماکن عمومی صورت گرفته است. با وجود این تلاش‌ها هنوز مسئولان از وضعیت مطالعه افراد جامعه چندان راضی نیستند و این که آیا مشکل از برنامه‌ریزی‌ها، خدمات و عملکرد کتابخانه‌های عمومی است یا از جای دیگر، نیازمند بررسی و تحقیق می‌باشد.

اداره کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان با زیر پوشش قرار دادن ۷ کتابخانه نهادی در مرکز و ۱۱ کتابخانه نهادی در حومه شهرستان رتبه اول را از نظر تعداد کتابخانه عمومی در استان کرمان داراست. اما هنوز مشخص نیست کتابخانه‌های عمومی این شهرستان تا چه میزان توانسته‌اند فرهنگ مطالعه و کتابخوانی را در بین مراجعان خود ترویج دهد؟ این کتابخانه‌ها در توسعه کدام یک از لایه‌های فرهنگ مطالعه نقش مؤثرتری ایفا می‌کنند؟ راهکارهای به کار گرفته شده توسط این کتابخانه‌ها تا چه حد توانسته فرهنگ مطالعه را در بین کاربران توسعه دهد؟

از آن جایی که کاربران کتابخانه عمومی بهترین مرجع برای سنجش میزان موفقیت این نهاد در ترویج فرهنگ مطالعه می‌باشند، در این پژوهش سعی بر آن است تا بر تکیه بر روش علمی، نقش کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان در توسعه لایه‌های سه‌گانه فرهنگ مطالعه از دیدگاه کاربران آنها بررسی شود.

هدف پژوهش

هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی نقش کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان در توسعه فرهنگ مطالعه کاربران است. در همین راستا و به منظور رسیدن به هدف اصلی پژوهش، اهداف فرعی زیر مورد بررسی قرار گرفت:

- بررسی نقش کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان در توسعه هر یک از لایه‌های سه‌گانه فرهنگ مطالعه کاربران کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان؛
- تعیین نقش متغیرهای جنسیت، سن و سطح سواد در توسعه فرهنگ مطالعه کاربران کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان.

پرسش‌های پژوهش

پژوهش حاضر در صدد پاسخ‌گویی به پرسش‌های زیر است:

۱. از دیدگاه کاربران تا چه حد کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان در بهبود باورهای آنان نسبت به مطالعه و عناصر مرتبط به آن و تبیین ارزش‌های مطالعه مؤثر واقع شده‌اند؟
۲. از دیدگاه کاربران تا چه میزان کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان در اجرای قواعد و راهکارهای توسعه فرهنگ مطالعه مؤثر واقع شده‌اند؟
۳. از دیدگاه کاربران، کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان تا چه حد موجب بهبود لایه جلوه‌های فرهنگ مطالعه در میان کاربران خود شده‌اند؟

فرضیه‌های پژوهش

فرضیه‌های پژوهش حاضر به شرح زیر است:

۱. نقش کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان در توسعه فرهنگ مطالعه در بین کاربران خود کمتر از حد مطلوب است.
۲. بین میانگین نمرات حاصل از نقش کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان در لایه‌های مختلف فرهنگ مطالعه تفاوت معنی‌دار وجود دارد.
۳. بین میانگین نمرات حاصل از نقش کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان در توسعه فرهنگ مطالعه براساس متغیر جنسیت، گروه سنی و مدرک تحصیلی کاربران تفاوت معنی‌دار وجود دارد.

روش پژوهش

این پژوهش از نوع کاربردی و به روش پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری شامل کلیه اعضای معتبر دارای سن ۱۵ سال و بیشتر در کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان با درجه ۴ و بالاتر (۴، ۳، استاندارد و مرکزی) تا پایان شهریورماه ۱۳۹۲ بود که در مجموع ۱۳۵۹۴ نفر بودند. حجم نمونه بر اساس جدول اندازه جامعه و نمونه کرجسی و مورگان (دیانی، ۱۳۸۲) ۳۷۳ نفر تعیین شد. برای تعیین نمونه مورد نظر از روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای (سرمد، بازرگان و حجازی، ۱۳۸۴) استفاده شد؛ به گونه‌ای که در روزها و ساعات مختلف به هر یک از کتابخانه‌ها مراجعه شد و پرسشنامه با توجه به نسبت کل اعضای آن کتابخانه، بین مراجعه‌کنندگان توزیع شد. برای گردآوری داده‌ها، پرسشنامه محقق ساخته‌ای شامل ۵۰ سؤال و

بر مبنای هدف‌ها، فرضیه‌ها و پرسش‌های پژوهش تدوین گردید. روایی پرسشنامه به روش تحلیل محتوا و با استفاده از نظر کارشناسان و متخصصان حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی مورد بررسی و تأیید قرار گرفت. برای تعیین پایایی پرسشنامه نیز ضریب آلفای کرونباخ محاسبه گردید که همبستگی برابر با ۰/۹۱ بود که بیانگر پایایی ابزار مزبور بود. برای تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی استفاده شد. برای ارائه آمار توصیفی از معیار آماری میانگین، درصد و میانه و برای آمار استنباطی از آزمون تی یک نمونه، اندازه‌های تکراری و تی دو نمونه مستقل و تحلیل واریانس یک‌طرفه استفاده شد.

در این پژوهش، برای سنجش نقش کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان در توسعه فرهنگ مطالعه، پس از آنکه برای هر یک از ارزش‌های پنج‌گانه طیف لیکرت نمره‌ای از یک تا پنج در نظر گرفته شد، میانگین نمرات حاصل از پاسخ به گویه‌های هر لایه به طور جداگانه محاسبه شد و میانگین به دست آمده از گویه‌های هر لایه بر عدد پنج تقسیم و در عدد ۱۰۰ ضرب گردید تا نمرات به واحدی استاندارد تبدیل شوند. نمره ۶۰ درصد (نقطه میانه) به عنوان حد متوسط و نمره ۸۰ درصد به عنوان حد مطلوب محسوب گردید. این روش تعیین ارزش (یعنی در نظر گرفتن نقطه ۸۰ درصد به عنوان مطلوب) در پژوهش‌های مختلف در حوزه‌های دیگر (تویت و بوئما، ۲۰۰۹) به کار گرفته شده است و به همان استناد در اینجا ملاک قرار گرفت. برای اطلاع از نرمال بودن توزیع جامعه از آزمون کولمگروف-اسمیرنوف استفاده شد و توزیع در همه متغیرها نرمال بود.

یافته‌ها

از میان پاسخ‌دهندگان ۵۳/۸ درصد را زن‌ها و ۴۶/۲ درصد را مردان تشکیل می‌دادند. ۶۴/۱ درصد در گروه سنی ۱۵-۲۵ سال، ۳۲/۹ درصد در گروه سنی ۲۵-۳۵ سال و ۳ درصد در گروه سنی ۳۵-۴۵ سال بودند. تحصیلات ۳۳/۹ درصد آنان ابتدایی تا دیپلم، ۴۶/۵ درصد فوق دیپلم تا لیسانس و ۱۹/۶ درصد فوق لیسانس و بالاتر بود.

برای پاسخ به پرسش‌های اساسی و به منظور سنجش نقش کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان در توسعه هر یک از لایه‌های سه‌گانه فرهنگ مطالعه (لایه باورها، قواعد و جلوه‌ها) از میانگین نمرات گویه‌های مربوط به هر یک از این لایه‌ها استفاده شد. (جدول ۱)

جدول ۱. میانگین نقش کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان در لایه‌های سه‌گانه فرهنگ مطالعه

لایه‌های فرهنگ مطالعه	لایه باورها و ارزش‌ها	لایه قواعد و هنجارها	لایه جلوه‌ها و تظاهرات
میانگین	۳/۲۷	۲/۸۲	۳/۲۵
درصد	۶۵/۴	۵۶/۴	۶۵

همان‌گونه که ملاحظه می‌شود کتابخانه‌های عمومی در جهت دادن باورهای کاربران نسبت به مطالعه و بهبود لایه جلوه‌ها و تظاهرات فرهنگ مطالعه به ترتیب با میانگین (۳/۲۷) (۶۵/۴) درصد و (۳/۲۵) (۶۵) درصد بالاتر از حد متوسط مؤثر بودند. همچنین نتایج نشان داد که کتابخانه‌های عمومی با میانگین (۲/۸۲) (۵۶/۴) درصد تقریباً در حد متوسط، در توسعه لایه قواعد و هنجارهای فرهنگ مطالعه نقش داشتند. برای بررسی نقش کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان در توسعه فرهنگ مطالعه کاربران به صورت یک مجموعه متشکل از سه لایه از آزمون تی یک نمونه استفاده شد تا مشخص شود که آیا این کتابخانه‌ها توانسته‌اند نقش خود را در توسعه فرهنگ مطالعه، در سطح مطلوب و قابل قبولی ایفا کنند. (جدول ۲)

جدول ۲. آزمون معنی‌داری تفاوت بین میانگین نمرات نقش کتابخانه‌های عمومی در توسعه فرهنگ مطالعه و حد مطلوب

حد مطلوب = ۸۰٪					
T	درجه آزادی	P-value	تفاوت میانگین	حدود اطمینان ۹۹٪	
				حد پایین	حد بالا
-۲۱	۳۰۰	۰/۰۰۰۵	-۱۷/۶۴	-۱۹/۸۲	-۱۵/۴۶

با توجه به نتایج آزمون تی (جدول ۲) بین میانگین نمرات حاصل از نقش کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان در توسعه فرهنگ مطالعه و حد مطلوب در سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۱ تفاوت معنی‌دار وجود دارد و میانگین از حد مطلوب کمتر است (حد پایین = -۰/۱۹ و حد

تحقیقات اطلاع‌رسانی و

کتابخانه‌های عمومی

نقش کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان در توسعه فرهنگ مطالعه کاربران

بالا=۱۵/۴۶-). از این رو، با اطمینان ۹۹ درصد می‌توان گفت نقش کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان در توسعه فرهنگ مطالعه در بین کاربران خود در هر سه لایه و نیز در هر کدام از لایه‌ها به طور مجزا بر اساس میانگین‌ها (جدول ۱) در حد مطلوب نمی‌باشد. برای بررسی فرضیه ۲ پژوهش و اینکه آیا کتابخانه‌های عمومی مورد مطالعه به یک میزان در توسعه لایه‌های سه‌گانه فرهنگ مطالعه نقش ایفا می‌کنند یا خیر؟ از آزمون اندازه‌های تکراری^۱ استفاده شد.

جدول ۳. آزمون معنی‌داری تفاوت بین میانگین نمرات نقش کتابخانه‌های عمومی در لایه‌های مختلف

آزمون تکمیلی بنفرونی ^۲		P-value	آماره
۰/۰۰۰۲	باورها قواعد	۰/۰۰۰	لامدای ویلکز ^۳
۰/۱	جلوه‌ها		
۰/۰۰۰۲	باورها قواعد		
۰/۰۰۰۱	جلوه‌ها		
۰/۱	باورها جلوه‌ها		
۰/۰۰۰۱	قواعد		

همان‌طور که در جدول بالا مشاهده می‌شود، بر اساس آماره لامبدای ویلکز، دست کم بین میانگین نمرات دو لایه فرهنگ مطالعه در سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۱ تفاوت معنی‌دار وجود دارد.

برای روشن شدن این موضوع که تفاوت بین کدام لایه‌ها وجود دارد، از آزمون تکمیلی بنفرونی استفاده شد.

آنچه که از بررسی جدول فوق مشخص می‌شود، آن است که بین میانگین نمرات حاصل از نقش کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان در لایه باورها و لایه جلوه‌ها تفاوت معنی‌دار وجود ندارد؛ اما بین میانگین نمرات حاصل از نقش کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان در لایه باورها و لایه قواعد و همچنین لایه جلوه‌ها و لایه قواعد تفاوت معنی‌دار وجود دارد.

1. Repeated Measures

2. Bonferroni

3. Wilks' Lambda

به منظور بررسی وجود یا عدم وجود تفاوت معنی‌دار میان میانگین نمرات حاصل از نقش کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان بر اساس متغیر جنسیت از آزمون تی دو نمونه مستقل و براساس متغیر گروه سنی و مدرک تحصیلی کاربران از آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه استفاده شد. نتایج آزمون‌ها در جدول ۴ آمده است.

جدول ۴. آزمون معنی‌داری تفاوت بین میانگین نمرات نقش کتابخانه‌های عمومی در توسعه فرهنگ مطالعه براساس جنسیت، سن و تحصیلات

نتیجه آزمون در سطح معنی‌داری ۰/۰۱	P-value	متغیر
تفاوت معنی‌دار وجود ندارد (فرضیه رد می‌شود).	۰/۴۲	جنسیت
تفاوت معنی‌دار وجود ندارد (فرضیه رد می‌شود).	۰/۱۳	گروه سنی
تفاوت معنی‌دار وجود ندارد (فرضیه رد می‌شود).	۰/۳۰	مدرک تحصیلی

همان‌طور که ملاحظه می‌شود بین میانگین نمرات حاصل از نقش کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان در توسعه فرهنگ مطالعه بر اساس سه متغیر فوق در سطح معنی‌داری بیش از ۰/۰۱ تفاوت معنی‌دار وجود ندارد. از این رو، با اطمینان ۹۹ درصد می‌توان گفت از دیدگاه زنان و مردان و همچنین از دیدگاه پاسخ‌دهندگان در گروه‌های سنی متفاوت و با مدارک تحصیلی مختلف، نقش کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان در توسعه فرهنگ مطالعه آنان یکسان است.

به نظر می‌رسد پاسخ‌دهندگان با خصوصیات متفاوت از نظر جنس، سن و تحصیلات به یک میزان از عناصر کتابخانه‌های عمومی از قبیل خدمات، مجموعه و وجود کتابداران برای توسعه فرهنگ مطالعه خود بهره برده‌اند.

نتیجه‌گیری

کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان از شکل سنتی که وظیفه اصلی آن ارائه خدمات امانت بود، تا حد زیادی فاصله گرفته‌اند و توانسته‌اند تا حدودی به یکی از نهادهای تأثیرگذار بر فرهنگ مطالعه جامعه تبدیل شوند. نتایج پژوهش صبابی و بزرگ‌پیمان (۱۳۸۲) نشان داد که کتابخانه‌های عمومی به عنوان یکی از عناصر فرهنگی، در برانگیختن و ایجاد انگیزه مطالعه در

دانش آموزان نقش دارند. این کتابخانه‌ها حتی سعی کرده‌اند باور و نگرش کاربران خود را نسبت به مطالعه بهبود بخشند و در واقع سعی نموده‌اند نقش خود را در توسعه فرهنگ مطالعه از زیربنا آغاز نمایند. در این زمینه کتابداران و مجموعه کتابخانه‌های عمومی نقش عمده‌ای داشته‌اند. به نظر می‌رسد برگزاری متوالی دوره‌های آموزشی برای کتابداران و باز شدن مخزن کتابخانه‌های عمومی موجب حصول این نتایج شده است. در این زمینه، برخورد خوب کتابداران در تبدیل کتابخانه به محیطی لذت‌بخش، مطالعه منابع کتابخانه در ایجاد انگیزه برای کسب علم، برخورد متواضع کتابداران در ایجاد حس برابری در استفاده از خدمات کتابخانه، تنوع مجموعه در ایجاد انگیزه به مطالعه بیشترین تأثیر و جلسات گروه‌های مطالعاتی برای آموختن مطالعه انتقادی، شبکه کتابخوانان حرفه‌ای و کانون‌های ادبی در ایجاد انگیزه مطالعه تأثیر کمتری داشته‌اند.

در مرحله بعد، این کتابخانه‌ها با ارائه و اجرای کم‌وبیش قواعد و راهکارهای توسعه فرهنگ مطالعه، تلاش نموده‌اند تا در افزایش سرانه مطالعه در کشور، در حد توان، سهم خود را حداقل در سطح متوسط ایفا کنند. اجرای موفق طرح سفارش «کتاب من» و مسابقات کتابخوانی به عنوان مؤثرترین عوامل در توسعه لایه قواعد شناخته شده‌اند. شاید دلیل موفقیت کتابخانه‌های عمومی در تبلیغ طرح سفارش «کتاب من» و مسابقات کتابخوانی، پوسترها، بروشورها و سایر اقلام تبلیغاتی است که هر ماه از سوی نهاد کتابخانه‌های عمومی برای کتابخانه‌ها ارسال می‌شود و به این ترتیب به طور مکرر به صورت مستقیم و غیرمستقیم تبلیغ می‌گردند. همچنین محیط آرام و مناسب، کتابداران و دسترس‌پذیر بودن منابع کتابخانه به ترتیب از تأثیرگذارترین عوامل بر توسعه لایه جلوه‌ها شناخته شده‌اند.

یافته‌های دیگر این پژوهش نشان داد که نقش این کتابخانه‌ها در توسعه فرهنگ مطالعه کاربران با اهداف آرمانی فاصله داشته و کمتر از حد مطلوب بود. برنامه‌های جنبی از قبیل جلسات گروه‌های مطالعاتی، کانون‌های ادبی و شبکه کتابخوانان حرفه‌ای کمترین تأثیر را در ترویج فرهنگ مطالعه داشته‌اند. لذا، مطلوب است که کتابخانه‌های عمومی که با صرف هزینه و وقت زیاد، ترویج فرهنگ مطالعه را در رأس اهداف خود قرار داده‌اند، این هدف را به سطح قابل قبولی برسانند.

همچنین یافته‌ها حاکی از آن است که کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان در توسعه لایه باورها و لایه جلوه‌های فرهنگ مطالعه به یک میزان نقش ایفا می‌کنند. اما این کتابخانه‌ها در توسعه لایه قواعد فرهنگ مطالعه نقش کم‌رنگ‌تری نسبت به دو لایه مذکور دارند. این تفاوت را می‌توان این‌گونه توجیه کرد که در لایه قواعد، نقش کتابخانه‌های عمومی در اطلاع‌رسانی و اجرای راهکارهای ترویج مطالعه و ارائه خدمات جنبی سنجیده می‌شود. در این زمینه تبلیغات محیطی و کتابداران نقش عمده را ایفا می‌کنند. اما در توسعه لایه باورها و جلوه‌ها علاوه بر این موارد، موارد دیگری از قبیل مجموعه، دسترس‌پذیری آن، محیط کتابخانه و حتی همین قواعد و خدمات جنبی نیز مؤثرند. در واقع، اگر این راهکارها و خدمات به خوبی ارائه شوند خود باعث توسعه لایه باورها و جلوه‌های فرهنگ مطالعه می‌شوند. می‌توان نتیجه گرفت که کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان در توسعه لایه قواعد و هنجارهای فرهنگ مطالعه نقش دارند؛ اما این نقش به صورت تقریباً نامتعادل ایفا شده است، به گونه‌ای که این کتابخانه‌ها در تبلیغ و اجرای برخی قواعد و راهکارها موفق‌تر عمل کرده‌اند. بهتر است مسئولان با شناخت نقاط ضعف و قوت روش‌های اجرایی تدابیری اتخاذ نمایند تا همه این قواعد به طور یکسان و مؤثر تبلیغ و اجرا شوند.

کتابخانه‌های عمومی می‌توانند با گسترش و اجرای مناسب قواعد و راهکارهای فرهنگ مطالعه، باورها و نگرش افراد را نسبت به مطالعه بهبود بخشند و با بهبود نگرش باعث بهبود عملکرد و توسعه لایه جلوه‌ها شوند. نتایج پژوهش کلانو و نومن (۲۰۰۱) مؤید خوبی برای این موضوع است. آنها در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که خدمات جنبی کتابخانه‌های عمومی ایالت پنسیلوانیا^۱ مانند برنامه‌های خلاصه‌گویی و قصه‌خوانی در کودکان ایجاد انگیزه برای مطالعه می‌کند و نه تنها کودکان؛ بلکه والدین و پرستاران آنان را نیز به کتابخانه می‌کشاند. کودکانی که در برنامه‌های خلاصه‌گویی شرکت می‌کنند نسبت به بقیه کودکان، مهارت‌های خواندن را بهتر کسب می‌کنند و بیشتر به کتابخانه مراجعه می‌کنند. بنابراین طبق یافته‌های آنان، خدمات جنبی در کتابخانه‌های عمومی این ایالت به خوبی اجرا می‌شود و این خدمات در توسعه لایه باورها و جلوه‌های فرهنگ مطالعه نیز نقش دارند.

---

1. Pennsylvania

همچنین شاید بتوان این گونه نتیجه گرفت که بیشتر مشکل در زمینه عدم موفقیت کامل کتابخانه‌های عمومی در ترویج فرهنگ مطالعه به لایه قواعد و هنجارها بر می‌گردد. در این لایه فرهنگ مطالعه، مشکل یا به نوع قواعد و راهکارها بر می‌گردد و یا به شیوه اجرای آنها. برای رفع این مشکل بهتر است تمهیداتی صورت پذیرد. به طور مثال می‌توان قواعد و راهکارهای جدیدی را به مرحله اجرا گذاشت و یا شیوه اجرای راهکارهای فعلی را تغییر داد. در واقع، ارائه خدمات جنبی با کیفیت بهتر و کمیت بیشتر در کتابخانه‌های عمومی موجب ایجاد انگیزه مطالعه در افراد و افزایش میزان مطالعه و مراجعه آنها به کتابخانه‌ها می‌شود. به عبارت دیگر، توسعه لایه قواعد فرهنگ مطالعه در کتابخانه‌های عمومی منجر به توسعه لایه باورها و جلوه‌های فرهنگ مطالعه می‌شود. بنابراین لازم است در کتابخانه‌های عمومی به خدمات جنبی نیز به اندازه خدمات اصلی کتابخانه بها داده شود.

از آن جایی که کتابخانه عمومی نهادی است که خدمات خود را براساس تساوی دسترسی برای همگان بدون توجه به جنسیت، سن، تحصیلات، ملیت، زبان و نژاد فراهم می‌کند، نتایج روشن می‌سازد که کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان اصل تساوی را به خوبی رعایت کرده‌اند و جنسیت، سن و تحصیلات را ملاکی برای ارائه خدمات متفاوت در کتابخانه‌های عمومی قرار نداده‌اند. همچنین این نتایج روشن می‌سازد که کاربران مختلف کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان به یک اندازه از امکانات و خدمات این کتابخانه‌ها در ترویج فرهنگ مطالعه خود بهره برده‌اند.

یافته‌های این پژوهش می‌تواند چارچوب مقدماتی مناسبی برای هم‌افزایی و گسترش نقش کتابخانه‌های عمومی در توسعه فرهنگ مطالعه باشد. برای آنکه کتابخانه‌های عمومی بتوانند رسالت خود را در توسعه فرهنگ مطالعه به خوبی انجام دهند باید توسط نهادها و سازمان‌های بالاتر حمایت شوند و بودجه کافی در اختیارشان گذاشته شود. کتابخانه‌های عمومی اگر غنی باشند و امکانات و تجهیزات کافی برای ارائه خدمات متنوع را داشته باشند، تعداد زیادی از افراد جامعه جذب این کتابخانه‌ها می‌شوند. هرچه افراد بیشتری به کتابخانه‌های عمومی مراجعه کنند، این کتابخانه‌ها می‌توانند در حیطه گسترده‌تری به توسعه فرهنگ مطالعه کمک کنند. نتایج این پژوهش می‌تواند موجب آگاهی مسئولان کتابخانه‌های عمومی از نقاط ضعف و قوت

این کتابخانه‌ها در انجام این وظیفه مهم و در نتیجه برنامه‌ریزی بهتر و ایجاد بستر مناسب‌تر در این زمینه شود.

پیشنهادها

۱. با توجه به نقش ویژه کتابداران در توسعه لایه باورهای فرهنگ مطالعه، پیشنهاد می‌شود کتابخانه‌های عمومی با برگزاری دوره‌های آموزشی برای کتابداران به نقش خود در ترویج فرهنگ مطالعه بیفزایند؛
۲. پیشنهاد می‌شود در جهت توسعه لایه تظاهرات و جلوه‌ها کتابداران از راه‌های مختلف، اطلاع‌رسانی در زمینه خدمات جنبی کتابخانه‌های عمومی از قبیل طرح سفارش «کتاب من»، مسابقات کتابخوانی، کانون‌های مطالعاتی و ادبی و نمایشگاه‌های کتاب را گسترش دهند.
۳. با توجه به تأثیر کم برخی از خدمات جنبی کتابخانه‌های عمومی از قبیل گروه‌های مطالعاتی و کانون‌های ادبی در ترویج فرهنگ مطالعه، پیشنهاد می‌گردد کتابداران با مشورت و نظرخواهی از کاربران، در نحوه اجرای این خدمات تجدیدنظر کنند و در صورت موفقیت، روش‌ها و راهکارهای خود را به کتابخانه‌های عمومی دیگر نیز پیشنهاد کنند.
۴. توصیه می‌شود فعالیت‌های جنبی کتابخانه‌های عمومی مانند جلسات کانون‌های ادبی و گروه‌های مطالعاتی به صورت دوره‌ای در مجامع عمومی از قبیل مدارس، دانشگاه‌ها و جوامع فرهنگی برگزار گردد تا افراد جامعه هم از وجود و هم از شیوه کار آنها اطلاع یابند؛ و همچنین از طریق آشنایی با آنها به کتابخانه جذب شوند.

منابع

- بحرانی، محمود (۱۳۷۹). بررسی عوامل مؤثر بر میزان کتاب‌خوانی و مطالعه آزاد دانش‌آموزان متوسطه در استان فارس. *مجله علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه چمران اهواز*، ۳ (۴۳)، ۸۵-۱۰۲.
- جوکار، عبدالرسول و کرمی، باباجان (۱۳۸۰). بررسی میزان مطالعه و کتابخوانی فرزندان شاهد شیرازی در مدارس متوسطه شاهد و دانشگاه‌های دولتی شیراز و ارائه راهکارهای مناسب در تقویت آن. *دانشور*، ۹ (۳۶)، ۳۵-۴۴.

تحقیقات اطلاع‌رسانی و

کتابخانه‌های عمومی

نقش کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان در توسعه فرهنگ مطالعه کاربران

- حاجی میرحیمی، سید داود (۱۳۷۸). عوامل شناختی مؤثر بر ساختار نابهنجار کتاب‌خوانی. *مجله کتابداری، ۳۲* و *۳۳*، ۲۲-۴۶.
- حمیدی، محسن و نیک‌نژاد، شیما (۱۳۸۹). بررسی نقش حرفه‌ای و تربیتی کتابداران در روند مطالعاتی بهره‌گیران از کتابخانه‌های عمومی استان لرستان. *پژوهش اجتماعی، ۳* (۹)، ۱۶۹-۱۹۰.
- دیانی، محمدحسین (۱۳۸۲). *گلوگاه‌های پژوهش در علوم اجتماعی*. تهران: انتشارات کتابخانه رایانه‌ای.
- محبوب، سیامک (۱۳۹۱). کتابخانه عمومی و سرانه مطالعه. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۱۸* (۱)، ۱۱۷-۱۳۳.
- سالاری، محمود (۱۳۹۱). *واکاوی و تبیین عوامل عمده مؤثر بر فرهنگ مطالعه در ایران و ارائه مدلی مناسب برای توسعه آن*. پایان‌نامه دکتری، دانشگاه فردوسی، مشهد.
- سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس و حجازی، الهه (۱۳۸۴). *روش‌های تحقیق در علوم رفتاری*. تهران: آگاه.
- شاین، ادگار (۱۳۸۳). *فرهنگ سازمانی*. ترجمه محمد ابراهیم محبوب. تهران: فرا.
- شعبانی، احمد و فاضل، مرتضی (۱۳۸۱). مطالعات غیردرسی دانش‌آموزان دوره متوسطه و شناسایی عوامل مؤثر بر آن از نظر دانش‌آموزان در شهرستان شهرضا. *فصلنامه کتاب، ۱۳* (۲)، ۴۷-۵۶.
- صبایی، محمدتقی و بزرگ‌پیمان، محمدحسین (۱۳۸۲). بررسی راه‌های برانگیختن دانش‌آموزان دوره متوسطه گلپایگان به مطالعه کتاب‌های غیردرسی. *فصلنامه آموزه، ۴* (۳)، ۷۳-۷۷.
- عصاره، فریده و گلچویی، تقی (۱۳۸۵). شناسایی و معرفی عوامل ترغیب‌کننده و بازدارنده مطالعه آزاد دانش‌آموزان دوره متوسطه استان مازندران. *مجله علوم تربیتی و روانشناسی، ۳* (۴)، ۱۰۳-۱۲۶.
- مراصد، علی (۱۳۸۹). بررسی تطبیقی عوامل مشوق و بازدارنده مطالعه غیردرسی از دیدگاه دانشجویان دختر و پسر دوره کارشناسی در دانشگاه تربیت معلم آذربایجان. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۱۶* (۲)، ۹۵-۱۱۴.
- معرف‌زاده، عبدالحمید و ایرجی، شهرزاد (۱۳۸۹). بررسی عوامل ترغیب‌کننده و بازدارنده مطالعه در میان مراجعان کتابخانه‌های عمومی شهرستان ماهشهر. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۱۶* (۱)، ۱۴۳-۱۷۰.
- نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، اداره کل امور کتابخانه‌ها (۱۳۹۱). *مجموعه دستورالعمل‌های اداره کتابخانه‌های عمومی*. تهران: موسسه انتشارات کتاب نشر.

References

- Celano, D. and Neuman, S. B. (2001). *The role of public libraries in children's literacy development: An evaluation report*. Harrisburg: Pennsylvania Library Association.
- Dent, V. and Yannotta, L. (2005). A Rural Community Library in Africa: A Study of its Use and Users. *Libri, 55* (1), 39-55.
- Gervais, H. (2010). *Reading for pleasure and motivations of children and teenagers*. Unpublished master's thesis, University of Iceland, Faculty of Human and

- Social Science. Retrieved July 10, 2015 from: http://skemman.is/stream/get/1946/4826/14224/1/thesis_manuscript-Helene-G3.pdf.
- IFLA/UNESCO (1994). *Public Library Manifesto*. Retrieved July 10, 2015 from: <http://www.ifla.org/publications/iflaunesco-public-library-manifesto-1994>
- Fabunmi, F. A. and Folorunso, O. (2010). Poor reading culture: A barrier to students' patronage of libraries selected secondary school in ado local government area of Ekiti-state, Nigeria. *African Research Review*, 4 (2), 450-461. Retrieved July 10, 2015 from: <http://www.ajol.info/index.php/afrev/article/viewFile/58357/46703>
- Laksmi, S. S. (2007). The Effectiveness of Reading habit Promotion in Public Libraries of DKI Jakarta Province. *The International Conference on Libraries, Information and Society*, 26-27 June 2007, Petaling Jaya, Malaysia.
- Toit, M. and Bothma, C. (2009). Evaluation the Usability of An Academic Marketing Department's Website From A Marketing Student's Perspective. *International Retail and Marketing Review*. Retrieved April 5, 2011, from: <http://uir.unisa.ac.za/handle/10500/3031>.

به این مقاله این‌گونه استناد کنید:

هاشم‌زاده، محمدجواد؛ دهقانی راینی، حکیمه و نوکاریزی، محسن (۱۳۹۴). نقش کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمان در توسعه فرهنگ مطالعه کاربران. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۲۱ (۲)، ۲۱۷-۲۳۴.